

VASILE PAVEL
(Chi in u)

ASUPRA INTERPRET RII SEMANTOMASIOLOGICE A MICROSISTEMELOR LEXICALE (PE BAZA ATLASELOR LINGVISTICE)

În cele ce urmează sunt tratate unele aspecte ale organizării sistemică a vocabularului pe baza *microsistemelexicale* (a câmpurilor semantice), cuprinse în atlasele lingvistice, a conceptului de *formă internă* și a celui de *motivare*, noiuni care se află în strânsă corelație.

Tratarea în sistem a lexicului este un proces complicat. Vocabularul este un sistem deschis, foarte mobil, penetrabil, cu un număr considerabil de unități lexicale și cele mai diverse și complexe raporturi între ele.

Metoda cea mai indicată pentru studierea lexicului ca sistem este considerată metoda câmpurilor semantice, fondată în prima jumătate a secolului al XX-lea de către Jost Trier și Leo Weisgerber. Prințele ei spirituale a fost însemnată W. von Humboldt cu teoria formelor interne a limbii (Kisch, Mantsch 1969, p. 25–30). Organizarea sistematică a componentelor limbii are un caracter „fragmentat”. Limba ca „structură” funcționează prin sisteme, subsisteme, microsisteme. Unele idei ale organizării sistemică a lexicului se găsesc la lingvistul rus M. M. Pokrovski, care, la finele secolului al XIX-lea, afirma: „Cuvintele și sensurile lor nu duc o viață separată, ci se combină (în suflul nostru), independent de conținutul nostru, în diverse grupe, drept bază pentru grupare servind apropierea sau contrapunerea directă după sensul principal” (Pokrovski 1959, p. 82). Microsistemul lexicosemantic minimal cuprinde numai doi termeni (de exemplu,

plu, *tâmpl* „catapeteasm” – *tâmplar*; *fa de mas* – *f oaiе*, în unele graiuri din nordul Bucovinei).

Teoria câmpului (de cuvinte) s-a dezvoltat, în principal, în două direcții distincte: onomasiologic și semasiologic. În cazul direcției onomasiologice punctul de pornire este un concept (obiect, proces, fenomen) și se cercetează raporturile dintre semnificant și diferenții semnificați care îl exprimă. În semasiologie punctul de pornire este un semnificant și se studiază raporturile care unesc acest semnificant cu diferenții semnificați pe care îl poate exprima (Cokeriu 1962b, p. 42). Câmpurilor „no ionale” ale lui J. Trier, numite și câmpuri paradigmatici, li se opun câmpurile lui Walter Porzig, denumite „simple relații semantice” de tipul „verb + subiect intern, respectiv obiect” (de exemplu, *a l tra - câine*) (Kisch, Mantsch 1969, p. 29). Asemenea perechi lexicale reprezintă fenomenul „solidarității lexicale” (*ibidem*, p. 37–45), numite și câmpuri sintagmatice.

Pentru a stabili cu mai multă precizie raporturile sistematice în interiorul microsistemei lexico-semantică este necesar să se aplique și metoda analizei semice (metoda compozițională).

Posibilitatea indubitabile de relevare a particularităților sistematice ale lexicului unei limbi (unui sistem lingvistic) poate oferi lexicistica co-eriană (= semantica structurală) (Cokeriu 1962a, p. 37–45; Cokeriu 1962b, p. 41–52). „În lexicatica – subliniază E. Cokeriu – este vorba exclusiv despre structurarea raporturilor de semnificare (significare) (Cokeriu 1962b, p. 41). Evidenția punctului de vedere lexicatică nu trebuie să fie confundată cu punctul de vedere onomasiologic. Pe de altă parte, punctul de vedere lexicatică trebuie să fie separat de punctul de vedere semasiologic. În semasiologie, raporturile care unesc un semnificant cu diferenții semnificați pot fi atât intralingvistice, cât și interlingvistice. Lexicistica „se referă doar la semnificațiile lexicali ai unei singure și aceleiași limbii funcționale (sistem lingvistic)” (*ibidem*, p. 42). Structurile lexicatice sunt să fie paradigmatici, sau sintagmatice. În cel de al doilea caz se va învedea solidaritatea lexicalei (*ibidem*, p. 37–45) despre care am pomenit mai sus.

Dialectologia are numeroase puncte de contact cu teoria câmpurilor de cuvinte. Atent la sistemul lingvistic individual (la idiolect ca

sistem potențial și ca realizare de fiecare moment), dialectologia ajunge desigur la definirea unor graiuri și dialecte ca „sisteme extra-individuale”. Pentru a se menține la o cercetare îninific obiectiv, dialectologia trebuie să ia primul contact cu fapte individuale de vorbire (*parole*) și să le consemneze, în cursul anchetei, ca atare, în formele în care le-a conceput, să răsfoiască și să face selecții arbitrale. „Ulterior însă, este necesar să ajungă la generalizări [...]”; tocmai pentru aceasta este deosebit de important modul cum se desfășoară prima etapă, de contact direct cu faptele” (Slama-Cazacu 1968, p. 84–85). Altfel spus, autenticitatea materialului, precum și posibilitatea diverselor aspecte de interpretare a rezultatelor anchetei dialectale derivă, mai ales, din programul de care s-a condus dialectologul de teren la desfășurarea anchetei.

Va fi suficient să amintesc, în studiul *Unele probleme teoretice ale Atlasului lingvistic moldovenesc*, R. G. Piotrovski, unul dintre fondatorii ALM, susținând că obiectivele pe care le-a propus acest atlas regional sunt sugerate, în multe privințe, de analiza lui Sextil Pușcariu, de Sever Pop și Emil Petrovici, atlas național (general). Detalierea constă în introducerea în *Chestionarul ALM* a multor chestiuni legate nu numai de precizarea isogloselor și ariilor multor fenomene, dar și de problematica „istorico-comparativă și cea structurală”. În ceea ce privește vocabularul, se urmărește relevarea „numeroaselor microstructuri lexicose-mantice”, specifice pentru multe graiuri, și definirea „dinamicii lor de evoluție” (Piotrovski 1959, p. 677–686).

În domeniul lexical al chestionarului ALM figurează diverse subcompartimente tematice (omul și proprietatea corpului omenești, rudenia, casa și obiectele de uz casnic, agricultura, transportul, patrimoniu, eșantul, fieraria și tâmplaria, plantele, proprietățile etc.). Aceste subdiviziuni includ multe chestiuni care vizează microsistemele lexicose-mantice, raportate în special la varietăți de obiecte „înrudite” (de exemplu, fier străie, ciocane și maiuri, unele de săpat, dulci, cucurbitacee etc. etc.), care presupun asocierea unui semn cu alte semne care derivă din asocierile privind lucrurile. Formularea celor mai multe chestiuni

ine de principiul onomasiologic, prin chestionar programându-se, în temei, o documentare lexical onomasiologic.

Materialul atât de amplu interpretat de către dialectologul de teren, profesorul Vitalie Sorbal (1926–1979), se întemeiază în mare măsură pe microsistemele terminologice regionale, cuprinse în hările ALM. Este instructivă în acest sens comunicarea sa *Studiul diastronomic al structurii lexicului dialectal* (Sorbal 1971), prezentată la Congresul al XII-lea de filologie și lingvistică română (București, 1968), în care a fost analizată terminologia a două microsisteme: 1) „*l cust – calul popii*” și 2) „*greier – paing*”. La raport au fost alcătuite două hărți ce oglindesc raporturile de desemnare și semnificare. Luând cuvântul la dezbatere asupra celor comunicate de dialectologulchi în urmă, Gh. Bulgăr avea să menioneze: „Foarte instructivă expunerea lui V. Sorbal, care completează raportul profesorului G. Rolfs din edină plenar și pune în lumină unitatea limbii, varietatea termenilor latini, sinonimia lor pe această ară a romanității” (Sorbal 2006, p. 118).

În toate studiile sale Vitalie Sorbal insistă asupra unei citiri și examinări corelate a hărtilor lexicale, asupra relevanțelor corelației între sistemul referențial (realii) și denumirile în baza cercetării microsistemele terminologice, și aplicării metodelor „Wörter und Sachen”. Axa în jurul căreia autorul cercetează evoluția microsistemele lexicale, în timp și în spațiu, constituie asocierea de idei, „transferul de termeni” de la o realie la alta.

La articolele și studiile lui Vitalie Sorbal, inclusiv la cele două teze de doctorat elaborate pe bază ALM: 1) *Dezvoltarea lexicului moldovenesc dialectal*, susinută la Universitatea „T. G. Shevchenko” din Kiev (1963), și, respectiv, 2) *Formarea și dezvoltarea microsistemele terminologice în grăuirile moldovenești*, susinută la Institutul de Lingvistică, Secția din Leningrad (Sankt Petersburg) a Academiei de Științe a URSS (1972), au fost alcătuite hărți lexicale onomasiologice (cele mai multe), hărți ale unor microsisteme terminologice, care prezintă „corelația” (opozitia) onomasiologică interlingvistică a unor termeni (elemente ale microsistemu). Semnalăm și unele hărți semantice, elaborate în baza hărtilor onomasiologice. Rezulta-

tele anchetei, înf i ate pe h r i, sunt prezentate prin simboluri (figuri geometrice). Asemenea h r i au fost întocmite i al turate studiilor monografice i de Vasile Pavel (1973, 1983) i Valentina Corcimari (1989).

H r i lexico-semantice (ale unor microsisteme terminologice) i h r i semantice pot fi realizate i din perspectiva principiului semasiologic, a lexemei „cu cea mai mare amplitudine semantic , component a «mircrocâmpului»” (Tolstoi 1963), principiu aplicat de G. P. Klepikova, N. V. Nikonciuk, V. Corcimari, V. Pavel .a..

În cadrul aceluia i microsistem lexico-semantic un cuvânt desemnează doi sau mai mul i referen i diferi i. Virtual, orice hart lingvistic inclus într-un atlas se integrează în mai multe asemenea reele fonetice, morfologice, derivationale sau lexicologice. Regretata colegă Magdalena Vulpe remarcă, pe bun dreptate: „Un atlas lingvistic este mai mult decât o sum de h r i: reeaua informa ional complicat ce se construie te de la o hart la alta multiplic în mod considerabil valoarea total a datelor înmagazinate”. De aici, necesitatea unei „citiri corelate” a h r ilor lingvistice, tez ilustrat de autoare pe baza analizei comparative a unor h r i din ALR i NALR, ce reflect termenii (i semnifica iile lor concrete) (*m*) *piept n*, (*m*) *perii*, (*m*) *lau* din acela i câmp semantic (Vulpe 2004, p. 226–249).

Poibilit i evidente de interpretare onomasiologic a cuvintelor în cadrul microsistemulexico-semantic relev studiul profesorului Vasile Arvinte, *Din terminologia corpului omenesc: old, coaps , pulp* (pe baza ALR), concluzionând c cercetarea a confirmat justitia orient rii structurale în studierea vocabularului, prin tratarea cuvintelor în cadrul câmpului onomasiologic din care fac parte, f r a neglijă îns independen a relativ a fiec rui element i raportul lui cu realitatea obiectiv (Arvinte 1963, p. 439–445).

La lectur i reflec ie adânc îndeamn remarcabilul studiu al lui Ion M rii, *Harta lexical semantic* (2002). Pornind, pe de o parte, de la opera lui Sextil Pu cariu i Antoine Meillet i de la cele dou (i unice) „sisteme lingvistice” elaborate de Ferdinand de Saussure i, respectiv, Eugeniu Co eriu, iar, pe de alt parte, îndemnat i ajutat „de ALR: de con inutul acestei opere cu adev rat monumentale a

limbii și culturii române” (Mării 2002, p. 9), autorul studiului monografic precită prezent un „punct de vedere” (= teorie + metod) original cu privire la lectura și interpretarea hrilor lexicale onomasiologice. Harta lexical semantică (a căreia este ea gândită și elaborată de Domnia sa) constituie produsul unei lecturi (exclusiv) semantice a hrilor lexicale onomasiologice neinterpretative. Lectura dintr-o perspectivă semantică a unor asemenea hri presupune: 1) A trata fiecare grai („punct lingvistic”) anchetat ca „limbă funcțională”, ca un (sub)sistem local al unei limbi istorice (sau al unei subdiviziuni: dialect, subdialect); 2) A considera hrile lexicale onomasiologice ca elemente (parti) dintr-un întreg (= câmp semantic) sau (când câmpul semantic a fost programat) și anchetat prin toate unitările sale) ca elemente ale întregului și, astfel considerându-le, să le citi nu izolat, atomistic, ci împreună, structural, comparativ; 3) A citi hrile lexicale onomasiologice mai întâi punctual (intralingvistic), iar apoi areal (interlingvistic) (*ibidem*, p. 21–39).

Prin astfel de lectură cercetătorul observă (și interpretează) atât faptele de limbă funcțională („de structură”), cât și faptele de limbă istorică. Pentru a nu practica „o falsă lectură” onomasiologică (sau semasiologică), este necesar ca lectura și interpretarea realistă a documentelor și descrierii lexicale onomasiologice să se efectueze din perspectiva „lexicologiei sistemică inaugurate de F. de Saussure” prin redescoperirea și explicarea multimilenarului concept de „sistem” (*ibidem*, p. 38–40). Vorbind despre „dialectologia structurală”, autorii *Tratatului de dialectologie românească* afirmă că dialectologia își sprijină cercetarea pe comparația hrilor lexicale, „construind tehnici semantice” studiind „geografia câmpurilor lexicale” (*Tratat*, p. 85).

În ciuda faptului că în domeniul vocabularului caracterul sistemic nu este, deci, atât de evident ca în cazul fonologiei și morfologiei, „orientarea structuralistă” începe să astfel să creeze teren, după cum bine se știe, și în cercetările cu privire la lexic, tendința să se manifeste, la mijlocul secolului trecut, cu precădere în studiile onomasiologice, în care cuvintele sunt tratate ca elemente ale unor microsisteme, strâns legate de sistemele normative. Între microsistemele lexicale și realitatea obiective (extralingvistice) pe care le reflectă există

cele mai strânse raporturi, legate de natura procesului de cunoaștere ca reflectare, de mecanismul creației noilor denumiri (cuvinte, sintagme terminologice), de evoluția semnificației cuvintelor vechi, de existența unei permanente tendințe de asociere în limbă (vezi *infra*).

Analiza concretă a conținutului semantic al cuvintelor aparținând unor microsisteme lexicosemantic, prin aplicarea metodelor specifice ale geografiei lingvistice, dezvoltându-luie în diferite graiuri dacoromâne (de exemplu, în cele de la est de Prut) diferențe regionale de sens (*pepene „harbuz” – pepene „castravete”*, *par „prăsad”*, fructul prălui altoit” – *par „fructul prălui nealtoit”*, *grap „grapă de măr-cini” – grapă „grapă”*, boroană de fier sau de lemn, cu colă de fier”). Cercetarea cuvintelor (de exemplu: *copac, pom, co, paner, ciciulie, cipărani, gălbene, turmă, cărd, cireș, târg, piață, talcioc, pod, podeală, podea*), componente ale unor microsisteme lexicosemantic, arată că, în general, doar unitățile lexicale cu forma internă ne-transparentă pentru vorbitori au dezvoltat, în jurul nucleului semantic, sensuri conotative (Pavel 1983, p. 125–147). Termenii care exprimă, de pildă, cele două noiuni – *ficatul în plănații* – formează un microsistem lexicosemantic. Aceasta decurge din faptul că în diverse zone geografice între lexemele constitutive ale microsistemuștilor s-au stabilit raporturi evidente de interdependență, de transfer de termeni de la un referent la altul. Din descrierea heraldică a grupului lexicosemantic „*ficat – plănații*” și „mâne”, în graiul viu, un microsistem deschis, dinamic și cu o structură proprie a elementelor lexicale. Cele două heraldice – *ficat în plănații* – și *mâne* – înfățișă coexistența diacroniei în sincronie. În decursul timpului, microsistemul dat, inițial cu cei doi constituente bază, *ficat în plănații*, s-a amplificat cu alți termeni de sorginte diversă (Pavel, Popovschi 2008–2009, p. 105–111).

Nu este cazul să insistăm aici asupra unor diverse puncte de vedere exprimate cu privire la interpretarea onomasiologică a „câmpurilor” (onomasiologice, semantice etc.). Reînsemnăm, însă, constatarea generală că onomasiologia se află în situația paradoxală de a înregistra numeroase lucrări cu caracter aplicativ și de a numera „extrem de puține lucrări teoretice” (Scorobete 1977, p. 555).

Până la mijlocul secolului trecut la acest domeniu teoretic se fac doar referiri sporadice și abia în deceniile următoare sunt semnalate o serie de studii (aparte în Occident), consacrate integral teoriei onomasiologice. Asemenea informații desprindem din constatăriile lui U. Riecken (Riecken 1960, p. 3–23) și Aurel Scorobete (Scorobete 1977, p. 555–567), care invocă și sporirea contribuților românești în această sferă de activitate și în ifică.

După opinia mai multor cercetători, onomasiologia ar reprezenta un compartiment al lexicologiei. În ceea ce priveste onomasiologia este o parte componentă a semasiologiei. În consecință obiectul și sarcinile onomasiologiei – disciplina lingvistică în dezvoltare – rămân în multe privințe confuze, în jumătate, neconturate și nedezvoltate pe deplin. Am remarcat în alte lucrări că în ultimii ani față de teoria denomiinării (sau teoria nominației) se observă un interes susținut. Fenomenul își atâtă un sens larg. Semnalăm, în acest sens, cele două volume remarcabile, apărute în anul 1977, sub titlul comun *Jazákovaja nomina ija* (*Jaz. nom.*).

În atenția unor onomasiologi se află atât procesele și procedurile denomiinării lexicale (derivarea morfematică și semantică), cât și denumirea (cuvântul, derivatul semantic, sintagma denomiinativă).

Unitățile de denuminare (nominație) rezultă în urma unor procese complexe și ale condițiilor reciproce de natură semasiologică, lingvistică, psihologică, logică. Onomasiologia intersectează anumite laturi sau sectoare ale lexicologiei, semasiologiei (semantică), formării cuvintelor și sintaxei, pe care teoria denomiinării trebuie să le delimitizeze după concepții de bază.

Unele aspecte relevante privind modul de abordare/tratare a fenomenului și procedurilor denomiinării, raportate (epistemologic) la geografia lingvistică, o temă de cercetare în preocupările noastre de mai mulți ani, le-am examinat în monografia *Denominarea lexicală* (Pavel 1983) și în câteva articole și studii mai recente. În acest context înem să subliniem că atlașele lingvistice pot servi de surse extrem de importante pentru dezvoltarea teoriei denomiinării. E. Coeriu afirma încă în anii '50 ai secolului trecut că geografia

lingvistic „a dat un nou impuls onomasiologiei”, contribuind în mod sigur la demonstrarea faptului că orice schimbare lingvistică pornește de la un individ vorbitor (Coeriu 1994, p. 52, 71). Conceptul de *lingvistică a vorbirii* Eugeniu Coeriu îl pune, pe de o parte, în legătură directă cu crearea înovațiilor, cu fază de selecție, și spândirea și adoptarea lor, deci, cu noile unea de desemnare, de numire a lucrurilor în situații concrete, domeniul de cercetare a onomasiologiei, iar, pe de altă parte, atunci când recurge la fapte, cu geografia lingvistică și dialectologia (*ibidem*, p. 51, 71).

La interpretarea înovațiilor lexicale nu este suficient să ne limităm doar la modelele existente de formare a acestora prin mijlocirea sufixelor, prefixelor etc. Omasiologia depinde de această stare de lucruri în domeniul de cercetare a formării cuvintelor, a creării înovațiilor prin investigația asupra premeiselor de semnării obiectelor. Una din etapele principale ce precedă atașarea afixului la radical este constituirea motivei lexicală. Noua formă de exprimare este determinată de găsirea semnului reprezentativ obiectivului (a motivului) care va sta la baza creării cuvântului. Noile motive, în vorbire, se află în strânsă legătură cu noile forme interne. Desemnarea se realizează, la prima etapă, prin identificarea și reflectarea în contextului uman a obiectelor comparate (a referentului care nu are încă un nume și al celui care are exprimare în limbă). Analiza imaginilor primare, a formelor interne care stau la baza noilor cuvinte, ne ajută să înțelegem mecanismul motivării și a desemnării noilor realități în general. Cuvintele sunt memoria imaginilor. Un cuvînt nou (sau o sintagmă terminologică) apare pe baza unui alt cuvînt vechi. În timpul contactului numelui pentru noul obiect, vorbitorul compară, prin intermediul asocierii de idei, noul obiect cu altele vechi. Astfel este și situația caracteristică pentru lucrările comparate (omogene sau aparent omogene), iar ca urmare va fi să situați numele vechii realii. Anumatază cuvânt va servi atât pentru desemnarea semnului motivational, grație imaginii senzoriale, cât și pentru denumirea obiectului pentru care se caută un nume în procesul comunicării. Percepția senzorială, susținută de G. W. Leibniz, ne oferă obiectul, noile unea (când obiectul își își săptăma cuvântul) ne oferă numărul.

mele lui. Iile denominative apar prin crearea de derivate semantice (*m lai* „porumb” < *m lai* „mei”, în graiurile maramurene), derivate afixale (*albinar* „prigorie” < *albin* + suf. *-ar*), îmbinări de cuvinte (*fa de mas*), calculi semantice etc. Forma internă manifestare abstractă a motivemului constituie un criteriu relevant pentru stabilirea specificului național al idiomului lingvistic în domeniul vocabularului.

Principiul denomiinării se caracterizează printr-un anumit „atât amantematic”. Potrivirile de motivem se constată și în idiomuri diferite. În limbile română și rusă, bună oară, la baza denumirilor de profesii sunt puse aceleași modele semantice: „procesul muncii” > „persoană” (rom. *vâzitor*, rus. *человек*), „produsul muncii” (rom. *cizmar*, rus. *изделие*) etc.

Motivarea în cadrul acelorași grupelor lexicotematice, al acelorași sfere semantice, apare însă mai des la nivelul semnului motivant concret. Motivemul „culoare” pentru denumirea ciupercii comestibile *Cantharellus cibarius* este unul și același în limbile română și rusă, în timp ce semnul concret al reprezentării obiectului diferă în aceste limbi: comp. rom. *glbior, burete galben*, rus. *гриб вульпи*, literal „vulpină”, adică ciupercă de culoarea vulpii.

Forma internă, prin care se percep „caracterul legitării dintre complexul sonor al cuvântului și conținutul său initial” (Budagov 1953, p. 44), reprezintă astfel un domeniu important în investigarea iile contrastiv-tipologice, ale resurselor lexicale din diverse limbi, dialecte, graiuri. În acest domeniu de creativitate glotică (al denomiinărilor lucrurilor) constatăm procese corelate și structurate, de către prima vedere ele par să fie mai degrabă întâmplătoare (pentru detalii, vezi Pavel 2004, p. 419–422).

Un argument evident în susinerea tezei expuse aici poate fi interesul și utilitatea indisputabilă a dialectologilor pentru alcătuirea lor de motive naționale, o metodă inovatoare de interpretare a datelor lexicale și semantice, utilizată pentru prima dată la elaborarea *Atlasului limbilor Europei* (ALE), iar apoi și în procesul de lucru asupra *Atlasului lingvistic românesc* (ALiR). „Caracterul arbitrar al semnului lingvistic, cu importanță pentru aspectul funcțional al limbii, cu greu să mai

1 sat loc pentru aspectul genetic al limbajului, adică pentru studiul serios al motivației. Vă zuteți mai îndeaproape, totuși, motivarea unui semn lingvistic nu se află în opozitie cu arbitrarul său, atâtă vreme cât alegerea unui anumit motiv nu este obligatorie” (Viereck 2003-2004, p. 238). Unii colaboratori la ALE afirmă, de asemenea, că „Elaborarea heraldelor lingvistice motivează ionale a fost impuls de constatarea unei „mentalități comune” la vorbitori de limbi diferite, din cadrul unei familii sau al mai multor familii de limbi. În rile de motive privind dinamica limbii, punând în evidență un fenomen mai puțin studiat până în prezent: „motivarea semnului lingvistic este un proces permanent, vorbitorii «remotivând» semnul lingvistic atunci când raportul dintre acesta și realitatea extralingvistică (*referentul*) se opacizează” (Saramandu, Nevaci 2005-2007, p. 221).

În concluzie, cercetarea cuvintelor în cadrul microsistemeelor lexicoco-semantice și a grupelor lexicoco-tematice este deopotrivă importantă pentru punerea în evidență a caracterului de sistem al lexicului și a dinamicii limbii în general.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*. Redactat de Rubin Udler și V. Comarnicchi, cu participarea lui V. Melnic și V. Pavel, vol. I-II, Chișinău, 1968-1973.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Prilejul corpului omenești și boala lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, naștere, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. I. A. *Corpul omenești, boale (în termeni înrudiți)*. B. *Familia, naștere, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curte, focul, mobilierul, vase, scule*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1940.
- Arvinte 1963 = Vasile Arvinte, *Din terminologia corpului omenești: old, coapsă, pulp (pe baza ALR)*. Încercare de analiză structurală a lexicului, în SCL XIV, 1963, nr. 4, p. 439–455.
- AUI = „Analele înălțării Universității „Al. I. Cuza”, Iași, I, 1955 și urmă.
- Budagov 1953 = R. I. Budagov, *Ocerki po jazâkoznaniu*, Moscova, Izdatelskvo Akademiji Nauk CCCR, 1953.

- Corcimari 1989 = Valentina Corcimari, *Moldavskaja pastu eskaja terminologija*, Chișinău, Editura Științifică, 1989.
- Coeriu 1962 a = Eugen Coeriu, *Solidaritatea lexicală*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, Chișinău, 1962, nr. 5, p. 37–45.
- Coeriu 1962 b = Eugen Coeriu, *Structurile lexematische*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, Chișinău, 1962, nr. 6, p. 41–52.
- Coeriu 1994 = Eugen Coeriu, *Geografia lingvistică*, în idem, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*. Cu o prefacă de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumitrescu, Chișinău, Editura Științifică, 1994, p. 25–90.
- FD = „Fonetica și dialectologie”, București, I, 1958 și urm.
- Jaz. nom. = *Jazykovaia nominačia*, I. *Občie voprosy*, II. *Viděti naimenovanii*, Moskva, 1977.
- Kisch, Mantsch 1969 = Ruth Kisch, Heinrich Mantsch, *Note asupra teoriei cāmpurilor semantice*, în LR, XVIII, 1969, nr. 1, p. 25–30.
- Mării 2002 = Ion Mării, *Harta lexical semantică*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2002.
- Pavel 1973 = Vasile Pavel, *Terminologia agricolă moldovenească. Studiu de geografie lingvistică*, Chișinău, Editura Științifică, 1973.
- Pavel 1983 = V. C. Pavel, *Lexiceskaja nominačja*, Chișinău, Editura Științifică, 1983.
- Pavel 1999 = Vasile Pavel, *Onomasiologia în lumina datelor oferite de atlasele lingvistice*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, 1999, 2001, nr. 4–6, nr. 1–6, p. 84–88.
- Pavel 2001 = Vasile Pavel, *Onomasiologie et géolinguistique*, în *Homage à Jacques Allières. Romania sans frontières*, vol. II, Toulouse, Atlantica, 2001, p. 527–535.
- Pavel 2004 = Vasile Pavel, *Motivația lexicală*, în AUI, secunda III e. Lingvistică, XLIX–L, 2003–2004. *Studia linguistica et philologica in honorem D. Irimia*, Iași, 2004, p. 419–422.
- Pavel, Popovschi 2008–2009 = Vasile Pavel, Liliana Popovschi, *Termenii pentru „fiecat” și „plămâni” (pe baza atlaselor lingvistice române și)*, în „Buletin de lingvistică” (Chișinău), VI–VII, 2008–2009, nr. 9–10, p. 105–111.
- Piotrovski 1958 = R. G. Piotrovski, *Nekotorâye teoretyčeskie voprosy Moldavskogo lingvisticheskogo atlasa*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, București, Editura Academiei R.P.R., 1958, p. 677–686.
- Pokrovski 1959 = M. M. Pokrovski, *Izbrannye raboty po jazykoznaniju*, Moskva, 1959.
- Riecken 1960 = U. Riecken, *Observații asupra onomasiologiei*, în LR, IX, 1960, nr. 1, p. 3–23.
- Saramandu, Nevaci 2005–2007 = Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Hărți lingvistice motivaționale*, în FD, XXIV–XXVI, 2005–2007, p. 221–228.
- Scorobete 1977 = Aurel Scorobete, *Semantică și onomasiologie. Câteva precizări*, în RRL, XXVI, 1977, nr. 5, p. 555–567.

- Slama-Cazacu 1968 = Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistica i aplicarea metodei dinamic-contextuale în dialectologie*, în SCL, XIX, 1968, nr. 2, p. 83–95.
- Sorbal 1971 = Vitalie Sorbal, *Studiu diacronic al structurii lexicului dialectal (Despre terminologia unui grup de insecte pe baza ALM din U.R.S.S.)*, în Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de filologie și lingvistică romanică, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1971, p. 355–360.
- Sorbal 2006 = Vitalie Sorbal, *Studii de dialectologie și geografie lingvistică*. Volum îngrijit și cuvânt introductiv de Vasile Pavel, Chișinău, SET TRIO, 2006.
- Tratat* = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Tolstoi 1963 = N. I. Tolstoi, *Iz opâtot tipologiceskogo issledovaniya slavjanskogo slovârnogo sostava*, în „Voprosy jazâkoznanija”, 1963, nr. 1, p. 29–45.
- Viereck 2003–2004 = Wolfgang Viereck, *Atlasul limbilor Europei (Atlas Linguarum Europae). Câteva date despre „istoricul” Atlasului*, în FD, XXII–XXIII, 2003–2004, p. 327–332.
- Vulpe 2004 = Magdalena Vulpe, *Citirea corelată a heraldelor lingvistice: harta contextuală și harta de valențe*, în idem, *Opera lingvistică*, I. *Dialectal. Popular. Vorbit.* Coordonare editorială: Ion Mării și Nicolae Mocanu, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2004, p. 226–249.

SUR L'INTERPRÉTATION SÉMA-ONOMASIOLOGIQUE DES MICROSYSTÈMES LEXICAUX (*Resumé*)

Dans notre rapport on traite des aspects de l'organisation systématique du vocabulaire à la base de microsystèmes lexicaux (des champs sémantiques) inclus dans les atlas linguistiques, du concept de la forme intérieure et celle de motivation, des notions qui se trouvent en corrélation étroite.

CUVINTE-CHEIE: organizare sistemică a vocabularului, microsisteme lexicale, atlase lingvistice, formă internă, motivare, corelație.

KEYWORDS: systemic organization of the vocabulary, lexical microsystems, linguistic atlases, internal form, motivation, correlation.

*Institutul de Filologie al Academiei de Științe
a Republicii Moldova
2001 Chișinău, Bd. Stefan cel Mare, 1
Republica Moldova
dialectologie@mail.ru,*